

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.006 у
Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору історичних наук,
професору
заступнику декана з наукової
роботи історико-філософського
факультету,
професору кафедри історії України
Андреєву Віталію Миколайовичу

Відгук

офіційного опонента **Водотики Тетяни Сергіївни**, кандидатки історичних наук, старшої наукової співробітниці Інституту історії України Національної академії наук України на дисертаційну роботу **Рудницької Людмили Валентинівни «РОКИТНІВСЬКИЙ СКЛЯНИЙ ЗАВОД У КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ МІСТА (1896-1945 pp.)»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія», галузь знань 3 Гуманітарні науки

1. Актуальність теми дослідження.

Українська історична наука вже три десятиліття розвивається за своїми власними законами, синхронізуючись із європейськими та світовими трендами. За цей час трансформувалися підходи, концепції, дизайн досліджень, теми та проблеми набувають популярності та втрачали її. Водночас, не минає популярність якісних фактографічних досліджень, які, з одного боку, заповнюють все ще численні «білі плями» історії українських земель, а з іншого, - слугують такими собі шматочками смальти, з яких складається масштабна мозаїка минулого.

Дисертаційне дослідження Людмили Рудницької свідчить, що соціально-економічні теми повертаються у поле зору дослідників – без зайвої ідеологізації, базовані на нових методах та якіснішому вивчені джерел. Власне, проаналізована дослідницею історіографія та покликання на доробок Володимира Кулікова, Вікторії Константінової та інших здивує раз це підтверджує.

Вибір теми дисертації також недвозначно свідчить про подальший поступ історичної урбаністики – вже не нового напряму в українській історичній науці. І все ж, кожна нова якісна робота в цій царині є подією.

Тому тема дисертаційної роботи «**Рокитнівський скляний завод у контексті еволюції соціальної структури міста (1896-1945 pp.)**» є актуальною, що підтверджується її ґрутовним теоретичним, методологічним та емпіричним наповненням.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і результати, які представлено в дисертації Людмили Рудницької слід оцінити як теоретично, методично й емпірично обґрунтовані й достовірні. Вони базуються на використанні комплексу вдало підібраних методів дослідження, серед яких структурно-функціональний, об'єктивності, історизму, детермінізму, соціального підходу та комплексності. Особливий інтерес викликає застосування методу мережевого аналізу. Його нечасто використовують в історичних дослідженнях, але він може дати цікаві результати. Так, дисерантка використала мережевий аналіз для визначення міри впливу міжособистісних стосунків на розвиток скляного заводу та поселення поруч із ним (мова йде про період, коли підприємство перебувало у приватній власності).

Водночас, використання методу контент-аналізу в роботі з архівними документами (не з категорії масових джерел) навряд чи є вдалим рішенням.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження Людмили Рудницької не викликає сумнівів. Новизна полягає в тому, що дана робота є по суті першою спробою комплексного вивчення історії підприємства (в даному випадку Рокитнівського скляного заводу) на тлі розвитку населеного пункту, його трансформації, змін його соціальної та етнічної структури.

Результати дослідження уточнюють характер урбанізаційних процесів у волинському регіоні. Власне, мова про поширення феномену мономіста (корпоративного міста) не лише в східній частині України. Такий фокус досліджуваної теми безумовно має перспективу подальших компараторивних досліджень.

Також варто відзначити, що бізнес-модель, застосована власниками заводу в кінці XIX – на початку ХХ століття так само вписується в загальноукраїнські та загальноімперські тренди розвитку міського підприємництва (мова про акціонування, залучення іноземного капіталу, розподіл ролей між співласниками підприємства, роль позаекономічних чинників у розвитку заводу тощо).

Окремо звернемо увагу на широту та повноту використаної джерельної бази – авторка базувала свої висновки на матеріалах польськомовних та російськомовних джерел, працювала з архівними документами як регіональних, так і центральних українських архівів, та навіть Російського державного історичного архіву.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Отримані результати дисертаційної роботи висвітлено у 11 публікаціях, з яких 3 у наукових фахових виданнях України, 1 у зарубіжному періодичному виданні та 7 публікацій в інших наукових виданнях (матеріалах всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій). В публікаціях вичерпно відображене проведене дослідження. Водночас, слід зазначити, що на майбутнє слід уникати так званих «хижачьких» збірників із відповідною репутацією.

5. Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження, проведеного Людмилою Рудницькою, можуть бути використані в сфері публічної історії, в сфері шкільної освіти, в музейній справі та навіть с царині туризму. Так, підібрані дисертанткою матеріали можуть бути використані при формуванні інструментів виховання мультикультурності, осягнення капіталу розмаїтості за

Блером Рублом, шкільними вчителями при підготовці до уроків з історії рідного краю та громадянської освіти.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

У цілому слід відзначити високий науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів та вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи.

1. В анотації до дисертаційного дослідження використовується термін «промисловий переворот» - на пояснення контексту та передумов заснування скляного заводу. Власне, цей термін не є дуже вдалим вибором. Логічніше говорити про модернізаційні перетворення – тривалі в часі, сповнені суперечностей, але все ж вони визначали появу нових високотехнологічних виробництв в нових місцевостях.

Модернізаційного контексту – і в економічному вимірі, і в соціальному – роботі таки бракує. Адже заснування скляного заводу у Рокитному у 1896 році – частина великого тренду, так само як і участь іноземного капіталу в цьому процесі.

2. Ведучи мову про особливості урбанізаційних процесів та уточнення перебігу цих процесів на Волині, дисертантка мала на увазі, вочевидь, аналогію з мономістами (корпоративними містами) Донбасу. Принаймні, про це свідчать її покликання на роботи, присвячені цим містам. Втім, повноцінного порівняння в авторки не вийшло. Безперечно, аналогії вгадуються, і до повноцінного порівняння матеріалів досить. Цей безсумнівно цікавий аспект заслуговує на окрему увагу авторки – в окремій публікації. Адже є чимало спільних рис і схожих проблем. Мономіста мають схожі долі в різних частинах світу. А проведення таких аналогій, з виходом на сьогодення, безумовно підвищить практичну цінність даного дослідження.

3. Не можу не зупинитись на формулюванні теми дисертаційного дослідження. Проаналізувати історію скляного заводу в контексті еволюції соціальної структури в акторки також не дуже вийшло. В тексті дослідження бракує відповідних сюжетів – аналізу соціальної та статево-вікової структури, розгляду соціальної топографії міста. Хоча тенденції також вгадуються –

збільшення кількості робітників, в тому числі висококваліфікованих (майстри на власне заводі та залізничники) та службовців, зростання прошарку дрібних підприємців зі сфери послуг, згодом поява певної кількості військовиків. Врешті, ці зміни стали наслідком не лише власне появи та розвитку скляного заводу, а й низки міжнародно-політичних зрушень. Зате в Людмили Рудницької вийшло вписати історію заводу в півстолітню історію міста та показати (нехай і пунктирно) зрушення в економічному житті поселення, політичні трансформації, соціокультурні, етносоціальні перетворення, врешті, показати полікультурне, поліетнічне, економічно привабливe (принаймні у певні часи) містечко на Волині.

4. Надзвичайно дискусійним є твердження дисертуантки на с.41: «У другій половині XIX ст. в Російській імперії промисловість розвивалася, як правило, поза межами міст». Це дуже залежало від галузі промисловості, від регіону, від міста. Звідки тоді такі промислові центри як Київ, Харків, Одеса, Олександрівськ? Звідки промислова забудова цілих районів міст, якщо промисловість розвивалася поза межами міських поселень?

5. Також в дисертації бракує сюжету про технологію (чи технології) виробництва скла. Чи еволюціонувала вона з часом? Чи використовувались якісь інноваційні рішення для отримання різних видів продукції? Чи дійшли до нашого часу пляшки кінця XIX – початку ХХ століття?

6. Продовжуючи тему сюжетів, котрих бракує, відмітимо, що мало зрозуміло, як склалась доля засновників та перших власників заводу. Для висвітлення теми дослідження це не є критичним, а втім, лише прикрасило б роботу.

7. Відзначимо певну недосконалість мови та стилю в тексті. Це є зрозумілим та прийнятним для кваліфікаційної роботи. Втім, в разі продовження професійної діяльності, варто попрацювати над стилем письма.

З аналізу тексту дисертації офіційним опонентом вбачається **дотримання здобувачкою вимог академічної добросердечності** в повному обсязі.

7. Загальна оцінка дисертації

Проте зауваження, що висловлені вище, мають дискусійний характер, через що не зменшують наукову новизну, теоретичну та практичну значущість

дисертаційної роботи. окрім того хочеться відмітити чудовий ілюстративний матеріал, вміщений в додатках.

Дисертація «Рокитнівський скляний завод у контексті еволюції соціальної структури міста (1896-1945 рр.)» є завершеною науковою працею, в якій її авторкою, Людмилою Рудницькою, висвітлено невідомі сторінки історії міста Рокитного. І це, своєю чергою доповнює наше розуміння непростої та багатоманітної історії цілого Волинського регіону.

Дисертаційна робота Людмили Рудницької відповідає порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами), а її авторка Людмила Валентинівна Рудницька заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 Історія та археологія (Гуманітарні науки).

Кандидатка історичних наук,
Старша наукова співробітниця
Інституту історії України НАН України

Т. Водотика

"Відгук отримано 26.04.2021* р. голова спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.006
доктор історичних наук, професор В. М. Аурбас"

